

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ
БАЊА ЛУКА

Број: 13.9.2019.			
СА	ЕРСЈ	ПРИЛОЗИ	ВРТ
	743		

ИЗВЈЕШТАЈ

о оцјени урађене докторске дисертације

І ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

Наставно-научно вијеће Правног факултета Универзитета у Бања Луци на основу члана 11.став 7. Закона о високом образовању ("Службени гласник Републике Српске" број: 73/10; 104/11; 84/12; и 108/13) и на основу члана 54. Статута Универзитета у Бања Луци је на II сједници одржаној дана 15.09.2016. године, под бројем 12/3.870-VII-5/16 је донијело Одлуку о именовању Комисије за подношење Извјештаја о оцјени израђене докторске дисертације кандидата мр Ђемалудина Мутапчића под називом „Различитости у породичноправним односима у правним системима у Босни и Херцеговини“.

У Комисију су именовани:

1. Др Дарко Радић, ванредни професор Правног факултета Универзитета у Бања Луци, ужа научна област Грађанско право и Грађанско процесно право, председник
2. Др Енес Хашић, редовни професор Правног факултета Универзитета у Зеници, ужа научна област Грађанско право и Грађанско процесно право, члан – ментор.
3. Др Раденко Јогановић, ванредни професор Правног факултета Универзитета у Бања Луци, ужа научна област Грађанско право и Грађанско процесно право, члан

ІІ ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Ђемалудин (Салих) Мутапчић је рођен 29. јуна 1950. године у Зеници, БиХ, гдје је завршио Основну школу и Гимназију са одличним успјехом. Дипломирао је на Правном факултету Универзитета у Сарајеву 24. јуна 1973. године. Академске 2008/2009. године уписао је постдипломски студиј из области грађанскоправних наука. Магистарску тезу под називом „Функција нотара у породичном и наслеђеном праву у Босни и Херцеговини“ одбранио је 10.11.2012. године на Правном факултету Универзитета у Бања Луци и стекао научни степен Магистар

грађанско правних наука.

Научна област Грађанско право.

Тему докторске дисертације пријавио је 10.10.2014. године под називом „Различитости у породичноправним односима у правним системима у Босне и Херцеговине“, а Наставно-научно вијеће Правног факултета донијело је Одлуку о усвајању Извјештаја комисије о оцјени научне заснованости и подобности теме и кандидата за израду докторске дисертације бр. 12/3.5050-IV-5/15 дана 26.05.2015. године, а Сенат Универзитета је донио Одлуку о сагласности на Извјештај комисије о оцјени научне заснованости и подобности теме и кандидата за израду докторске дисертације (докторанда мр Ђемалудина Мутапчића под насловом „Различитости у породичноправним односима у правним системима у Босне и Херцеговине“) бр. 02/04-3.1395-65/15 дана 28.05.2015. године. Докторска дисертација је из уже научне области Грађанско право и грађанско процесно право.

Положио је правосудни испит и изабран за судију Општинског суда у Зеници, децембра 1974. године.

Обављао дужност судије цивилисте Општинског суда у Зеници до 01.06.1980. године.

Од 01.06.1980. године до 01.06.1988. године обављао је у два мандата дужност Окружног јавног тужиоца у Зеници.

Од 1988. године до 1996. године обављао је дужност замјеника Републичког јавног тужиоца СР Босне и Херцеговине у Сарајеву.

Од друге половине 1996. године до 01.07.2007. године обављао је дужност помоћника министра за правосуђе у Федераном министарству правде у Сарајеву. Дана 02.07.2007. године ступио је на дужност нотара у Општини Стари Град у Сарајеву.

Члан Комисије за полагање правосудног испита, члан Комисије за полагање нотарског испита, едукатор у ЈУ Центар за едукацију судија и тужилаца у Федерацији Босне и Херцеговине.

III УВОДНИ ДИО ОЦЈЕНЕ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација докторанда мр Ђемалудина Мутапчића под називом „Различитости у породичноправним односима у правним системима у Босни и Херцеговини“ садржи укупно 279 страница, од чега су 248 странице чистог текста. Литература се састоји од укупно 507 јединица разврстаних на уџбенике, монографије, чланке, законе, подзаконске акте, међународне правне акте и коментаре. Наведена литература је цитирана у 634 фусноте и обухвата најновија и најзначајнија сазнања из те области код нас и у свијету. Дисертација кандидата мр Ђемалудина Мутапчића написана је латиничним писмом

(Times New Roman, фонт 12, проред 1,5) и укорићена тврдим повезом.

Научно-наставно вијеће Правног факултета на својој сједници бр. 12/3.1000-V-20/14 од дана 20.10.2014. године донијело је Одлуку о прихватању теме докторске дисертације мр Ђемалудина Мутапчића под називом „Различитости у породичноправним односима у правним системима у Босни и Херцеговини“.

Поглавља из којих се састоји докторска теза су:

- I. УВОДНИ ДИО (стр. 1. – 5.)
- II. ПОЈАМ И ЗАБРАНА ДИСКРИМИНАЦИЈЕ (стр. 6. – 18.)
- III. РАЗВОЈНЕ ТЕНДЕНЦИЈЕ ПОРОДИЧНОГ ПРАВА И ПОРОДИЦЕ У УПОРЕДНОМ ПРАВУ И БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ (стр. 19.- 61.)
- IV. АНАЛИЗА ПОЈЕДИНИХ РАЗЛИЧИТИХ ОДРЕДБИ У ПОРОДИЧНИМ ЗАКОНИМА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ (стр. 62. – 228.)
- V. ХАРМОНИЗАЦИЈА ПОРОДИЧНОГ ЗАКОНОДАВСТВА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ (стр. 229. – 235.)
- VI. ПЕРСПЕКТИВЕ „ДЕ ЛЕГЕ ФЕРЕНДА“ УРЕЂЕЊА ПОРОДИЧНО-ПРАВНИХ ОДНОСА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ (стр. 236 – 242.)
- VII. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА (стр. 243. – 246.)
- VIII. ЛИТЕРАТУРА И ИЗВОРИ (стр. 246. – 279.)

У поглављу I „УВОДНИ ДИО“, односно у уводном и методолошком дијелу докторске тезе кандидат објашњава циљ истраживања, предмет истраживања, хипотезу, материјал и методе рада.

Основна хипотеза а којој се темељи истраживање у овом раду је да неусклађености у породичноправној регулативи у три породичноправна система у Босни и Херцеговини стварају различитости које имају импликације на правни положај грађана.

Уз основну хипотезу постављене су и помоћне тезе:

- У правном систему Босне и Херцеговине и правним системима њених ентитета постоји велики несклад у односу нормативног и стварног у области породичноправних односа.
- Постоје бројна кршења или препреке у остваривању пуне недискриминације у породичноправним односима у правном поретку Босне и Херцеговине

Приликом рада на овој докторској дисертацији посебна пажња је посвећена методама путем којих је кандидат покушао расвијетлити питања односа нормативног и стварног, односно постојећих породичноправних односа у правним системима Босне и Херцеговине, са аспекта могућих појава дискриминације по различитим основама и облицима.

У поглављу II : „ПОЈАМ И ЗАБРАНА ДИСКРИМИНАЦИЈЕ“, кандидат наводи бројне дефиниције дискриминације дате од стране правних теоретичара, али и нормативне (законске) дефиниције овог правног института у правима земаља које су настале дисолуцијом бивше југословенске државе. Овај дио рада посвећен је одређивању појма и забране дискриминације у актима УН-а, у европском систему заштите људских права и у уставном систему у Босни и Херцеговини. Истовремено је приказан историјски настанак назива овог правног института, као и његова недоследна примјена у позитивном праву Босне и Херцеговине. Када су компетентне власти доносиле породичне законе из своје надлежности, било је очекивати да ће бити постигнута међусобна правна хармонизација донесених породичних закона, па и њихова европска правна хармонизација. Међутим, када се анализирају три важећа породична закона, која се примјењују у појединим дијеловима Босне и Херцеговине, могу се запазити различитости у породичноправним односима. Кандидат је извршио истраживање различитих одредби постојећих породичних закона са циљем идентификације различитих рјешења, што може бити полазна основа за њихову међусобну хармонизацију.

Треће поглавље под називом „РАЗВОЈНЕ ТЕНДЕНЦИЈЕ ПОРОДИЧНОГ ПРАВА И ПОРОДИЦЕ У УПОРЕДНОМ ПРАВУ И БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ“ посвећено је значају и развоју породичног права у Босни и Херцеговини прије и после Породичног закона из 1979. године, те породичном законодавству у савременој Босни и Херцеговини, које чине: Породични закон Републике Српске, Породични закон Федерације Босне и Херцеговине и Породични закон Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине. Породично право је једна од грана права које су последњих деценија доживјеле спектакуларне промјене. Једна од тих бројних промјена везана је свакако и за приватизацију норми којима се регулишу породични односи. Приватизација се може одредити као давање све већег значаја индивидуалној вољи и уговорима, као најзначајнијим инструментима приватног права, и у домену права којим се регулишу породични односи. Израз се појавио најприје у радовима из социологије права, а касније и у правној теорији. Породица све више сама утврђује сопствена правила понашања. Све се то поклопило са еволуцијом обичаја и усвајањем нових прописа на унутрашњем и међународном плану, као и са нечим што би се могло означити као „криза“ породичног права. Приватизација се одвија истовремено са индивидуализацијом. Индивидуализација би се могла означити као процес који се састоји у томе да индивидуа (појединац), а не група (породица), постаје центар аутономних одлука. Све је већи значај индивидуалне воље и уговора као начина регулисања породичних односа готово у свим дијеловима породичног права. То је резултат утицаја различитих унутрашњих и спољних фактора, а прије свега прихватања међународних докумената којима се углавном регулишу индивидуална права. Породично право се налазило под јаким

утицајем друштвених промјена које су се одиграле од половине прошлог вијека до данас. Оно се демократизовало удаливши се од патријархалних норми које су установљавале права на основу природних разлика: поријекла, пола, узраста. Демократизација као правни феномен се може пратити кроз индивидуализацију учесника односа, кроз споразумно уређивање унутрашњих односа и разрјешавање конфликта, али и прије свега, кроз успостављање два облика равноправности: равноправности полова и равноправности дјецe. Прва се своди на равноправност између мужа и жене и између оца и мајке. Шта више, савремено породично право је у овом смислу постало асексуално. Више и не говори о мужу и жени већ о супружницима, нити оцу и мајци већ о родитељима. Друга се односи на изједначавање дјецe без обзира на њихово поријекло. Тако се више не говори о брачној и ванбрачној дјеци, већ о дјеци рођеној у браку и ван брака, с тим да то не утиче на њихова права и обавезе које имају у односима са својим родитељима. Код нас се породично право третира као самостална грана права, издвојена из грађанског (приватног) права од кога се битно разликује, поред осталог, начином регулисања односа. Наиме, односи у породичном праву су претежно уређени императивним нормама државе па је стога мало мјеста остало за испољавање индивидуалне воље, а самим тим и за уговарање између субјеката породичних односа. Међутим оваква констатација је све мање и мање тачна. Његова све већа примјена и у породичном праву посљедњих двадесетак година постала је општа карактеристика права готово код свих европских држава, што би се могло означити као приватизација или контрактуализација породичног права. Чињеница да се породични односи и у Босни и Херцеговини све више регулишу споразумом субјеката породичних односа, говори да процес приватизације није ни нас заобишао, односно да се уговор више не може сматрати страним елементом. Већина ових споразума се закључује изван правног контекста, када субјекти породичних односа уређују своја свакодневна животна питања. Неки од њих могу бити и противни закону. Настају без икакве форме или процјене њихове валидности. Они функционишу све док се не појави проблем у њиховом извршавању. Основни задатак који се поставља у домену законодавне политике је да ова питања не буду супростављена већ комлементарна. Да би се то постигло, поред осталог, у креирању нових правила за уређење породичних односа, кандидат сматра, да се мора поћи од двије премисе:

1. Породичноправна регулатива, која се темељи и на традицији и обичајима (који еволуирају) требало би да представља вјеран одраз стања друштвених односа.
2. Породично право не би требало само да региструје и нормира оно што се догодило у друштву, већ да у смислу антиципације уреди понашања појединаца у складу са усвојеним право-политичким вриједностима.

Модерно породично право суочава се са бројним изазовима, а нарочито по питању модела организације и правног уређења породице. Очигледно је да постоје врло

различити облици породице. Ове форме функционишу мање као алтернативне, а више као сукцесивне породичне форме. Једно је сигурно, сви покушаји унификације породичних облика доживјели би неуспјех. Они не кореспондирају са потребама времена и друштва, односно са индивидуалистичким приступом и принципом афирмације слободе избора облика заједнице живота.

У поглављу IV под називом „АНАЛИЗА ПОЈЕДИНИХ РАЗЛИЧИТИХ ОДРЕДБИ У ПОРОДИЧНИМ ЗАКОНИМА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ“ фокус истраживања је посвећен различитостима у породичном законодавству у савременој Босни и Херцеговини. Када се анализирају и упореде поједина рјешења три важећа породична закона, која се примјењују у Босни и Херцеговини, може се запазити различитост у породичноправним односима у Босни и Херцеговини. Истраживање различитих одредаба у постојећим породичним законима може довести до резултата који се, према мишљењу кандидата, могу искористити као полазна основа да се приступи међусобној хармонизације ових прописа, односно њиховом усклађивању и хармонизацији са правном стечевином Европске Уније. Неусклађености и поједина рјешења према аргументацији кандидата, могу узроковати и дискриминаторске ефекте у важећим породичним законима у Босни и Херцеговини, као на примјер у погледу законске дефиниције породице; законских термина брачни партнери и брачни супружници; уређења ванбрачне заједнице; склапања брака преко пуномоћника; склапања брака у обавезној грађанској форми; посредовања и мирења прије развода брака; најбољег интереса дјетета; права на тужбу за развод брака; развода брака и његових посљедица; старатељство; брачне стечевине; издржавања; усвојења; родитељског старања; ретроактивног дејства правне норме.

Пето поглавље под називом "ХАРМОНИЗАЦИЈА ПОРОДИЧНОГ ЗАКОНОДАВСТВА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ" је неспорно централни дио рада и оно се односи на разматрање појединих различитих одредаба у важећим породичним законима у Босни и Херцеговини – *de lege lata i de lege ferenda*. У њему су обрађена поједина конкретна питања различитости у погледу основних одредаба из закона, затим различитости у погледу склапања и престанка брака, усвојења, старатељства, издржавања, имовинских односа и осталих различитих одредби у важећим породичним законима.

У овом дијелу рада кандидат је посебна пажња посветио анализи слједећих института: законске дефиниције породице, законских термина брачни партнери и брачни супружници, различитости у погледу ванбрачне заједнице, различитости у погледу склапања брака преко пуномоћника, у погледу склапања брака у обавезној грађанској форми, различитости у погледу посредовања и мирења прије развода брака, различитости у погледу најбољег интереса дјетета, различитости брачних

партнера у погледу права на тужбу за развод брака, различитости у погледу развода брака и његових посљедица, у погледу брачне стечевине, различитости у погледу издржавања, различитости у погледу усвојења, различитости у погледу старатељства, у погледу родитељског старања и различитости у погледу ретроактивног дејства правне норме.

У раду је с правом указано на недоследности и недостатке нормативних одређења чак и у истом ентитетском законодавству, јер се често дешавају ситуације да један закон у истом ентитету дефинише брачне субјекте као брачне партнере, други их одређује као супружнике, а трећи као брачне другове. Аутор се залаже за хармонизацију у законодавном кориштењу ових појмова, те указује на то да се не ради само о терминолошким дилемама и проблемима, већ и о суштинским значењима и битним посљедицама таквих одређења. Примјера ради у терминолошком смислу, термин „брачни партнери“ користи се у ПЗ ФБиХ и ПЗ БД БиХ, а термин „брачни супружници“ у ПЗ РС. Овим терминима замјењује се термин „брачни другови“ из ПЗ. Истина, на једном мјесту у ПЗ БД БиХ изнад члана 238. „Г) Одговорност брачних другова за обавезе према трећим особама“ задржан је термин „брачни другови“. То доводи у питање опстојност термина „брачни партнери“, утолико прије што и одредба члана 5. Протокола број 7. уз наведену Европску конвенцију користи термин „супружници“ а не термин „брачни партнери“.

Међусобна неусклађеност породичноправних прописа присутна је и код одређивања појма ванбрачне заједнице. ПЗ ФБиХ и Херцеговине, као и ПЗ БД БиХ на изричит начин дефинишу ванбрачну заједницу, те као њене конститутивне елементе прописују: заједнички живот, временско трајање од најмање три године или краће ако је у њој рођено заједничко дијете и услов да ванбрачни партнери нису у браку или ванбрачној заједници са другом особом. Прописивањем услова слободног брачног статуса, законодавац се опедијелио за заштиту начела моногамије као једног од темељних начела савременог породичног права, а које искључује могућност да једна особа буде истовремено и у браку и у брачној заједници односно у двије или више ванбрачних заједница, што није био случај са ранијим прописом. Нормирање услова да ванбрачни партнери нису у ванбрачној заједници са другом особом, имало би свој пуни смисао само уколико се у наше право уведе обавеза регистрације ванбрачне заједнице. У супротном, остаје могућност за различите манипулације и злоупотребе, што за посљедицу има правну несигурност. ПЗ РС изричито не дефинише ванбрачну заједницу. Закључак о њеним конститутивним елементима изводимо посредно – из одредбе о изједначавању ванбрачне заједнице и брака у погледу права на међусобно издржавање и других имовинскоправних односа, те одредби о имовинским односима и међусобном издржавању ванбрачних супружника. Из наведених одредби произлази да су конститутивни елементи ванбрачне заједнице: заједница

живота и услов потребног временског трајања. Према мишљењу кандидата различито нормирање истог института је непожељно и у многим случајевима ће засигурно изазвати бројне проблеме, па стога аутор се залаже да је *de lege ferenda* потребно ускладити прописе и усвојити хармонизована рјешења у погледу битних породичноправних односа и инситута везаних за одређење ванбрачне заједнице. Предности овог рјешења биле би многоструке: скраћивање судских поступака односно спорова око тога колико је ко допринио у стицању јаснији власнички односи, лакше управљање и располагање ванбрачном стечевином, остварење начела породичне солидарности и равноправности ванбрачних партнера. Уз обраду врло различитих и бројних случајева различитости у породичноправним односима у БиХ, у овом поглављу рада кандидат са правом указује и на нормативно запостављен, а са аспекта реалног живота врло битан, проблем интерлоканог сукоба закона. Под појмом интерлокалног сукоба закона треба разумјети одређивање мјеродавног права унутар исте државе чији је правни систем сложен, односно ситуацију када постојање више административно-територијалних јединица унутар државе има за последицу да свака од њих има властити правни систем. Појава унутрашњег сукоба закона територијалног типа углавном је карактеристична за федеративно уређене државе, иако, истина ријетко, и у неким унитарним државама може доћи до интерлокалног сукоба закона када због политичких, традиционалних или неких других разлога поједини дијелови државе могу имати другачије системе приватног права.

У шестом поглављу обрађено су питања „ПЕРСПЕКТИВЕ „DE LEGE FERENDA“ УРЕЂЕЊА ПОРОДИЧНО-ПРАВНИХ ОДНОСА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ“. Овај дио рада посвећен је могућностима хармонизације постојећа три породична закона у Босни и Херцеговини. Усклађивање закона у свјетлу данашњих услова који постоје у савременој Босни и Херцеговини значи прије свега њихову међусобну правну хармонизацију, те њихову европску правну хармонизацију, укључујући хармонизацију са Уставом Босне и Херцеговине и Европском конвенцијом о људским правима. Кандидат износи тезу, с обзиром на промјену карактера постојећа три породична закона у односу на Породични закон из 1979. године и њихову вишегодишњу примјену у дијеловима Босне и Херцеговине у којима важе, да би било корисно да се размотри могућност међусобног усаглашавања породичноправних прописа. Ово би, према његовом мишљењу било нужно и с циљем развоја породичног права у Босни и Херцеговини – од националног до европског.

У процесу међусобне правне хармонизације три важећа породична закона у Босни и Херцеговини, треба имати у виду да област имовинских односа између брачних партнера, о којој је у овом раду посебно било ријечи, није хармонизована и да не постоје европски документи који уређују ове односе. Због тога се у последње

вријеме показује посебан интерес и почињу се предузимати активности ради припреме и доношења европских докумената, а с циљем хармонизације рјешења националних закона. Сва питања која се тичу имовинских односа брачних партнера нису једнако подобна за хармонизацију, тако да ће се овај процес међусобног приближавања националних прописа одвијати различитим темпом. Међусобна правна хармонизација три важећа породична закона у савременој Босни и Херцеговини, као и њихова европска правна хармонизација, представља процес. Не ради се о једноставном процесу у свјетлу данашњих услова у Босни и Херцеговини, у складу с новим схватањима, условима и потребама живота, те научним и друштвеним развојем.

У овом дијелу рада обрађене су и могућности реформе породичних законодавстава у Босни и Херцеговини и/или доношења колизионог закона ради елиминације различитих одредби у постојећим породичним законима у Босни и Херцеговини. У овом дијелу посвећена је пажња значају Закона о важности јавних исправа у Босни и Херцеговини. Међусобно усклађивање домаћих закона може поспјешити укључивање Босне и Херцеговине у процес хармонизације европског породичног права. Будуће чланство у Европској Унији као политички циљ Босне и Херцеговине претпоставља потребу усклађивања права Босне и Херцеговине са правом Европске Уније. То значи измјену постојећих рјешења у складу са онима садржаним у уредбама Европске Уније. Управо због тога значајно је успоредити домаћа рјешења са онима садржаним у изворима у Европској Унији, како би се утврдило у којој мјери одступају од важећих у Европској Унији, те указати на могуће правце хармонизације. На нивоу Босне и Херцеговине нема „кровног закона“ којим би се регулисала бар елементарних начела породичног права у Босни и Херцеговини, иако је у члану XX.1. Устава Босне и Херцеговине изричито утврђено да ће Босна и Херцеговина и оба ентитета осигурати највиши степен међународно признатих људских права и темељних слобода.

У поглављу VII „ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА“, кандидат даје синтезу цјелокупног истраживања које је провео у раду, истовремено износећи резултате до којих је дошао током истраживања. По закључном мишљењу изнијетом у овом раду разлике и неједнакости у важећим породичним законима у савременој Босни и Херцеговини изложени у овом раду указују на потребу њихове међусобне хармонизације. Породично право се на почетку 21. вијека налази пред новим изазовима који су умногоме промијенили његов карактер. Управо стога породично право налази се пред изазовима на које треба да одговори. У таквој ситуацији неминовно се поставља питање шта даље?, тј. може ли правна наука, а несумњиво је да треба, одговорити на та питања. Самим тим отвара се и питање да ли је промијењен и карактер самог породичног права и колико је оно моћно да одговори свим новим изазовима. Из наведених разлога, у овом раду се указује на неопходност

хармонизације у области породичног права у Босни и Херцеговини, како између постојећа три породична закона, тако и њихове европске правне хармонизације. Породично право се на почетку 21. вијека налази пред новим изазовима који су у многоме промијенили његов карактер. Управо стога породично право налази се пред изазовима на које треба да одговори. У таквој ситуацији неминовно се поставља питање шта даље, тј. може ли правна наука, а несумњиво је да треба, одговорити на та питања. Самим тим отвара се и питање да ли је промијењен и карактер самог породичног права и колико је оно моћно да одговори свим новим изазовима. Немамо никакву дилему да уз поштовање уставноправног поретка Босне и Херцеговине, респектовање свих услова настанка, садржаја и учинака појединих породичноправних института домаћег законодавства у Босни и Херцеговини можемо констатовати да смо настојали испунити два задатка: упозорити на међусобно различита законска рјешења, посебно на она која нису компатибилна прихватљивим досегнутим стандардима и тенденцијама европског законодавства и правне праксе, те у сврху њиховог усклађивања понудити могуће промјене де леге ференда. Имајући у виду чињеницу да је босанскохерцеговачко друштво дио европске историјске и културне баштине, чини нам се да таква настојања имају свој смисао. Актуелна правна и фактичка ситуација у БиХ, према томе, захтијева сарадњу надлежних ентитетских институција, непосредно или посредовано, са циљем међусобне хармонизације прописа из области приватно-правних односа, укључујући и оне који се односе на материјалне и колизионе аспекте имовинских односа брачних партнера и других института породичног права у Босни и Херцеговини. С друге стране Босна и Херцеговина и њени ентитети имају и обавезу приближавања домаћег законодавства с прописима ЕУ и његову прописну примјену имају све државе чланице, а ову обавезу имају и државе кандидаткиње и државе потенцијалне кандидаткиње. Босна и Херцеговина је обавезу усклађивања домаћег законодавства са правним прописима ЕУ преузела даном потписивања Споразума о стабилизацији и придруживању. Апсолутно је неспорно да уставно правна структура Босне и Херцеговине и њен правно-политички систем с једне стране, те потреба правног промета и правне сигурности грађана с друге стране претпостављају и намећу нужност хармонизација правних рјешења у свим областима права, па темељем тога и у области породичноправних односа. Полазећи од уставом утврђених надлежности ентитета сматрамо да нема запрека у процесу унутрашње и спољне хармонизације породичног права, уз поштовање одређених посебности сваког од босанско-херцеговачких правних подручја и уз пуно уважавање темељних постулата правне државе.

IV УВОД И ПРЕГЛЕД ЛИТЕРАТУРЕ

а) Разлози за истраживање теме

„Различитости у породичноправним односима у правним системима у Босни и Херцеговини“ засновани су на основној истраживачкој хипотези да три породичноправна система у Босни и Херцеговини и њихова неусклађеност у погледу појединих рјешења представљају изворе различитости у породичноправним односима у правним системима у Босни и Херцеговини. Полазно стајалиште кандидата је да је могуће одговарајућим законским измјенама и допунама, односно даљом изградњом правног оквира (у погледу питања различитости у породичноправним односима у правним системима у Босни и Херцеговини), обезбиједити далеко већи степен правне извјесности, сигурности и функционалности правног поретка у Босни и Херцеговини. Када су компетентне власти доносиле породичне законе из своје надлежности, било је очекивати да ће бити постигнута међусобна правна хармонизација донесених породичних закона, па и њихова европска правна хармонизација. Међутим, када се анализирају три важећа породична закона, која се примјењују у појединим дијеловима Босне и Херцеговине, могу се запазити различитости у породичноправним односима. Истраживање различитих одредби постојећих породичних закона може довести до њихове међусобне хармонизације, па и доношења новог државног породичног закона којим би се уредила елементарна начела породичног права у Босни и Херцеговини и усклађивање властитог законодавства у области породичног права са правом Европске Уније.

б) Циљ истраживања;

Циљ истраживања у овом раду има своју научну и практичну димензију. У складу са постављеним предметом истраживања темељни циљ истраживања је био усмјерен ка томе да се изврши анализа породичноправних система у Босни и Херцеговини, како би се идентификовале различитости у регулисању појединих питања и сходно томе дају предлози *de lege ferenda*. Да би се дошло до ових резултата, кандидат је поставио циљеве:

- Анализа законског оквира за уређење породичних односа у Босни и Херцеговини;
- Идентификација неуједначености позитивних прописа на релацији Федерација БиХ, Република Српска, те Брчко Дистрикт БиХ.
- Анализа имплементације Европске конвенције о људским правима и других међународних докумената у праву БиХ, а посебно у контексту неимплементације у позитивним прописима и њихове примјене у пракси.

в) Резултати претходних истраживања у вези проблема који је истраживан;

Различитост у породичноправним односима у правним системима у Босни и

Херцеговини је изузетно неистражена тема како са практичног, тако посебно са теоријског аспекта. У овом раду, анализом настанка, садржаја и учинака појединих породичноправних института домаћег законодавства у Босни и Херцеговини аутор је настојао испунити два задатка: упозорити на међусобно различита законска рјешења, посебно на она која нису компатибилна прихватљивим досегнутим стандардима и тенденцијама европског законодавства и правне праксе, те у сврху њиховог усклађивања понудити могуће промјене *de lege ferenda*. Имајући у виду чињеницу да је босанскохерцеговачко друштво дио европске историјске и културне баштине, односно да се домаће право налази у кругу породице европско-континенталног права, таква настојања имају свој смисао. Значај и улога породичног права је питање од великог значаја које заслужује научну обраду. Реформа породичног права у Босни и Херцеговини и предвиђање нових рјешења у области правне регулативе породичног права оправдавају анализу и оцјену истих, како са аспекта друштва, тако и са аспекта упоредног законодавства. У нашој правној литератури ова питања су обрађивана углавном у уџбеничкој литератури, те у одређеном броју научних и стручних чланака, али џјеловите обраде овог питања није било у босанско-херцеговачкој правној теорији. Могуће је устврдити да се ради о оргиналној теми чија обрада је захтијевала изузетно теоријско, али и далеко више практично познавање и сагледавање проблема. Сматрамо да је из тих разлога тај практични допринос и аспект овог рада најзначајнији дио проведеног истраживања.

2) Допринос тезе у рјешавању изучаване проблематике;

Када се анализирају међусобно три важећа породична закона, која се примјењују у појединим дијеловима Босне и Херцеговине, могу се запазити различитости у породичноправним односима. Истраживање различитости одредби у постојећим породичним законима представља први корак у остваривању циља – уједначавања одговарајућих нормативних рјешења у правним системима у Босни и Херцеговини, али и управцу хармонизације домаћег права са правном стечевином Европске Уније. Потписивањем Споразума о стабилизацији и придруживању између Европске уније и њених држава чланица, с једне стране и Босне и Херцеговине, с друге стране преузета је обавеза у погледу усклађивања законодавства у БиХ са законодавством Уније, између осталог и у области приватно-правних односа.

Претходно наведене преузете обавезе условљавају нужност провођења реформи, између осталог, и у области материјалног и колизионог регулисања имовинских односа брачних партнера и других института породичног права. Модалитет извршавања преузетих обавеза условљен је уставном конституцијом земље, те посебно подјелом надлежности између државе и ентитета. Чињеница да су ентитети надлежни за доношење прописа из одређене области, па и из области приватно-

правних односа са међуентитетским и међународним елементом не мора представљати сметњу за постојање јединственог тржишта. Наравно, уколико су прописи који се тичу ових односа међусобно хармонизовани у мјери у којој осигуравају провођење овог принципа, а што је и претходна обавеза која произлази из Споразума о стабилизацији и придруживању, након ступања на снагу овог уговора, како би се остварила његова коначна сврха садржана у хармонизацији правног система Босне и Херцеговине са комунитарним правом. Актуелна правна и фактичка ситуација у БиХ, према томе, захтијева сарадњу надлежних ентитетских институција, непосредно или посредовано путем Дирекције за европске интеграције БиХ, са циљем међусобне хармонизације прописа из области приватно-правних односа, укључујући и оне који се односе на материјалне и колизионе аспекте имовинских односа брачних партнера и других института породичног права у Босни и Херцеговини.

V МАТЕРИЈАЛ И МЕТОД РАДА

a) Материјал који је обрађиван.

У изради ове докторске тезе кандидат је обрадио материјал из доступних правних извора, како оних из домаће, тако и оних из стране литературе. С обзиром на истакнуту чињеницу недостатка адекватне литературе материјал је црпљен и из литературе страних аутора. Првенствено се ту ради о домаћим и страним афирмисаним правним теоретичарима породичног, уставног, грађанског и насљедног права који су у својим радовима, углавном у форми уџбеника, расправљали и о сложеним питањима различитости у породичноправним односима. Дисертација садржи укупно 279 страница, од чега су 248 странице текста. Литература се састоји од укупно 507 јединица разврстаних на уџбенике, монографије, чланке, законе, подзаконске акте, међународне правне акте и коментаре. Наведена литература је цитирана у 634 фусноте.

У погледу досадашњих истраживања теме овог рада треба нагласити да се ради о специфичној и теми која није истраживана, односно која је недовољно истраживана, под овим или сличним називом, како на простору Босне и Херцеговине, тако и у упоредној правној теорији. Наиме, постоје само одређена истраживања и радови који се односе на поједине аспекте различитости и неравноправности у породичноправним односима, али у Босни и Херцеговини као и у земљама у региону није било систематског обрађивања овог друштвеног и научног проблема као цјелине.

b) Кратак увид у примјењени метод рада.

У научном истраживању, формулисању и презентирању резултата истраживања у изради докторске дисертације кандидат је користио самостално и у одговарајућим

комбинацијама следеће научне методе :

- Нормативни метод: Сљедствено уважавању чињенице да се ради о позитивистичкој области, значајна пажња у раду је била усмјерена на детаљну анализу постојећег законодавног поретка у Босни и Херцеговине. При том мислимо на законску регулативу у оквирима Федерације Босне и Херцеговине, Републике Српске, те Брчко Дистрикта. Свакако се у доброј мјери овај метод користитио се и као базна основа за препоруке у смислу приједлога *de lege ferenda* у даљој реформи породичноправних односа у правним системима Босне и Херцеговине.
- Догматски метод: Уз нормативни метод у циљу сагледавања актуелног правног оквира веома важну улогу у изради овог рада имао је и догматски метод. Овим методом у раду је указано на специфичне проблематичне тачке у правном поретку Босне и Херцеговине, везане за питања различитости у породичноправним односима
- Упоредни метод: Обзиром да је предмет истраживања био усмјерен ка изналажењу иновативнијих и свеопће прихватљивих законских оквира у Босни и Херцеговини, незаобилазан је у овом раду био и упоредно-правни метод, који је указао на питање учинка и искустава сличних или другачијих примјењених рјешења у државама у окружењу, као што су права Србије, Словеније, Хрватске, Македоније, те Црне Горе. Истовремено да би се што квалитетније презентирала наведена област посебна пажња је била посвећена и анализи правних рјешења у овој области у неким земљама Европске уније. Предметна анализа је постављена на начин да на бази аргументираних теоријских и законодавних рјешења представља подршку у циљу квалитетнијих препорука за наредни период.
- Историјски метод: Уважавајући да је предметна област има своју богату историјску позадину, у раду је указано и на еволутивни пут изградње актуелних института породичног права (нпр. брачне и ванбрачне заједнице, института најбољег интереса дјетета, брачног уговора и сл.), а што је у контакту са упоредно-правним методом и на темељу супростављања аргумената, значајно послужило при предлагању одређених рјешења *de lege ferenda*.
- Социолошки метод: Научна обрада теме ове дисертације апсурдно није била могућа без примјене социолошког метода. Неспорно је да у сваком научном раду социолошки метод на одређен начин усмјерава истраживачки поступак и одређује аналитички оквир истраживања. У овом раду су значајно примјењени како теоријски, тако и емпиријски аспекти социолошког метода. Теоријски дио социолошког метода је примјењен при анализи и синтези кључних појмова научног истраживања у вези проблема различитости у породичноправним односима. Социолошки метод је био од изузетне важности приликом апстракције и истраживања различитих појава и специфичних аспеката различитости у породичноправним односима, као и приликом класификације ових појава. Аналитички социолошки метод је примјењен приликом анализе и објашњења појединих појмова. Синтетички социолошки метод научног истраживања се показао

неопходним приликом синтезе и генерализације резултата проведених истраживања.

Цјеловита и опсежна анализа низа института је захзијевала и примјену осталих научних метода. У том смислу, поред наведених, у довољној мјери су били примјењене и слиједеће посебне научне методе, као што су: анализа и синтеза, апстракција и конкретизација, генерализација и специјализација, те методе индукције и дедукције. У укупној оцјени овог рада могуће је закључити како је рад заснован и прожет свим релевантним научним методама које су биле потрбне за овакву врсту истраживања и научне обраде задате теме. Све примјењене методе су методе адекватне, довољно тачне и савремене, имајући у виду достигнућа на том пољу у босанскохерцеговачким, регионалним и свјетским нивоима. У истраживању није било одступања у односу на план који је достављен на план истраживања који је дат приликом пријаве докторске тезе. Добивени резултати су јасно приказани, а испитивани параметри, с обзиром на природу истраживања и рада садрже довољно елемената за релевантно научно закључивање.

План истраживања који је дат приликом пријаве докторске тезе није битније промјењен од стране кандидата. Дошло је до одрђених корекција назива поглавља и груписања садржаја унутар поглавља у веће или мање цјелине. Међутим, ова минимална одступања нису нарушила однос коначне структуре рада и оне из пријаве рада, већ су допринијела његовој бољој и свеобухватнијој структури.

VI РЕЗУЛТАТИ И НАУЧНИ ДОПРИНОС ИСТРАЖИВАЊА

У анализи нормативних рјешења и практичних искустава везаних за питања различитости (и/или сличности) у породичноправним односима у правним системима у Босни и Херцеговини, а полазећи од прихваћених уставних надлежности ентитета за регулисање породично-правних односа, кандидат је научним методама и ваљаном научном аргументацијом обрадио различита питања и аспекте породично-правних односа, предлажући одређена рјешења која би била у функцији обезбјеђивања већег степена правне извјесности, сигурности и функционалности правног поретка. Кандидат полази од неспорне чињенице да су у политичко-правном систему Босне и Херцеговине стриктно подијелене и утврђене надлежности између централне власти и ентитета, а та пођела обухвата како "хоризонталну", тако и "вертикалну" надлежност.

Уставом Босне и Херцеговине је изричито дата претпоставка надлежности ентитетима, тако да су они надлежни за све функције и овлаштења која нису изричито тим Уставом повјерена институцијама Босне и Херцеговине. Према члану III/5 Устава Босна и Херцеговина ће преузети надлежност у оним стварима у којима се о томе постигне сагласност ентитета; стварима које су предвиђене у Анексима

5 - 8 Општег оквирног споразума; или које су потребне за очување суверенитета, територијалног интегритета, политичке независности и међународног субјективитета Босне и Херцеговине, у складу са подјелом надлежности међу институцијама Босне и Херцеговине. Темељни резултати истраживања кандидата у овој дисертацији упућују на закључак да је могуће одговарајућим законским измјенама и допунама, односно даљом изградњом правног оквира (у погледу питања различитости у породичноправним односима у правним системима у Босни и Херцеговини), обезбиједити далеко већи степен правне извјесности, сигурности и функционалности правног поретка. Кандидат у свом истраживању указује и научно доказује да измјена и побољшање стања у пракси, претпоставља и тражи постојање синергијског дјеловања већег броја надлежних друштвених субјеката у свим сегментима друштвених односа, тамо гдје год постоје могућности за евентуалну дискриминацију у породичноправним односима.

Кандидат у раду анализира имовинске породично-правне односе са аспекта нормативних рјешења из већег броја европских земаља, те држава у окружењу. Кандидат посебно наглашава да су у Европској унији имовински односи брачних партнера уређени националним породичним законима. У великом броју правних система на подручју Европе прихваћена су два режима имовинских односа: законски и уговорни. Рјешење о уређењу ових односа само у облику законског режима углавном се напушта, у складу с већим уважавањем аутономије брачних партнера и потребом да им се остави могућност да уреде своје имовинске односе на начин другачији од оног прихваћеног од законодавца. Давање ове могућности брачним партнерима значи да ће се законски имовински режим примијенити тек онда када се они нису одлучили за уговорни имовински режим. За хармонизацију нису једнако подобна оба брачна имовинска режима прихваћена у националним правима. Већи изгледи постоје за постизање овог циља у области уговорног него у области законског имовинског режима.

Кандидат посебно истиче ставове Европске комисије заузете у Студији о брачним режимима брачних парова и о имовини ванбрачних парова у међународном приватном праву и унутрашњем праву држава чланица ЕУ. Стајалиште Комисије је да је илузорно очекивати постизање споразума између држава чланица ЕУ о усвајању брачног имовинског режима који би био јединствен и заједнички за све државе чланице. Напротив, прихватљивим сматра успостављање европског супсидијарног имовинског режима, по природи уговорног, који би био заједнички свим државама чланицама и којег би у свакој од њих брачни партнери могли слободно прихватити. Будућем међусобном приближавању националних прописа допринијело би давање могућности брачним партнерима да сами прихвате брачни режим који би био заједнички свим европским грађанима и који би на јединствен начин уредио њихове имовинске односе. Констатовано је да би у почетку овако рјешење било прихватљиво за будуће брачне partnere који планирају мијењати

пребивалиште и кретати се унутар Европе, али и да би оно помогло у превентивном рјешавању питања међународног приватног права која се могу поставити у конкретној ситуацији у којој се нађу брачни партнери. У циљу комплетирања овог аспекта хармонизације предложено је да се у европски уговорни режм унесе одредба која установљава јавни регистар брачног режима и добровољне измјене овог режима, а у сврху информисања трећих особа.

Кандидат наглашава да и поред заузетих ставова о потреби међусобног приближавања националних прописа у овој области, све до недавно у реализацији ових идеја нису били направљени никакви конкретни планови. Један од узрока таквог стања јесте непостојање довољно искуства потребног за координацију различитих система брачног имовинског права. У теорији се наводе различите могућности, односно начини постизања унификације. Један се састоји у прописивању основних основних типова имовинских режима, уз остављење могућности брачним партнерима да се определијеле за прихватање и подвргавање једном од њих и постизање алтернативног уговорног аранжмана. Друга могућност јесте развој „европског“ система брачне имовине који би био признат у свим државама чланицама као додатак њиховим домаћим режимима, а који би се извео из заједничких рјешења која постоје у различитим правним системима. То би се могло постићи консензусом или преузимањем рјешења из једног правног система у друге правне системе, у којима се оно оцијени као прихватљиво.

На измјену националних прописа утицали су и утичу акти донесени од институција Европске Уније и Вијећа Европе те пракса Европског суда правде и Европског суда за људска права. Прихватање захтјева из ових докумената довело је до прихватања међусобно сличних рјешења у националним породичним правима, односно до уређења појединих породичних установа на сличан начин. Без ове хармонизације, поготово оних области у којима постоје велике разлике између националних правних система у Европи, немогуће је осигурати и постићи слободно кретање особа, стварање заједничког европског идентитета – европског држављанства и интегрисаног европског правног простора. Међутим, хармонизација је пожељна и биће успјешна уколико су прихваћена рјешења у складу с културом, традицијом и обичајима те ако она одговарају степену развоја друштвених односа и потребама грађана.

Посебан допринос ове дисертације је залагање кандидата за хармонизацију правних рјешења у породично-правним законима у Босни и Херцеговини. Кандидат сматра да ентитетским законодавцима, предстоји обавеза двоструке хармонизације односно усклађивања домаћег законодавства (домаћих законодавстава) са европским законодавством, као и усклађивања законодавних рјешења у оквиру Босне и Херцеговине. У процесу међусобне правне хармонизације три важећа породична закона у Босни и Херцеговини, треба имати у виду да област имовинских односа између брачних партнера, о којој је у овом раду посебно било ријечи, није

хармонизована и да не постоје европски документи који уређују ове односе. Разлог за то није непостојање потребе за хармонизацијом, с обзиром на то да су разлике које постоје у важећим породичним законима у Босни и Херцеговини сметња стварању и развоју јединственог европског тржишта и његовој ефикасности. Због тога се у последње вријеме показује посебан интерес и почињу се предузимати активности ради припреме и доношења европских докумената, а с циљем хармонизације рјешења националних закона. Сва питања која се тичу имовинских односа брачних партнера нису једнако подобна за хармонизацију, тако да ће се овај процес међусобног приближавања националних прописа одвијати различитим темпом.

Међусобна правна хармонизација три важећа породична закона у савременој Босни и Херцеговини, као и њихова европска правна хармонизација, представља процес. Не ради се о једноставном процесу у свјетлу данашњих услова у Босни и Херцеговини, у складу с новим схватањима, условима и потребама живота, те научним и друштвеним развојем. Кандидат у раду наглашава да очекивано будуће чланство у Европској Унији као политички циљ Босне и Херцеговине претпоставља потребу усклађивања права Босне и Херцеговине са правом Европске Уније. То значи измјену постојећих рјешења у складу са онима садржаним у уредбама Европске Уније. Управо због тога значајно је успоредити домаћа рјешења са онима садржаним у изворима у Европској Унији, како би се утврдило у којој мјери одступају од важећих у Европској Унији, те указати на могуће правце хармонизације.

У вези с тим кандидат истиче да није могуће очекивати да ће на нивоу Босне и Херцеговине бити донесен породични закон, којим се могу уредити елементарна начела материје породично-правних односа. У Босни и Херцеговини неспорно постоји више породичноправних система, али не би требало бити спорно да би било добро међусобно хармонизирати законе како у оквиру Босне и Херцеговине, тако и са земљама региона, те посебно са правном стечевином Европске уније.

Кандидат у закључку свога рада посебно истиче да је „апсолутно неспорно да уставно правна структура Босне и Херцеговине и њен правно-политички систем с једне стране, те потреба правног промета и правне сигурности грађана с друге стране претпостављају и намећу нужност хармонизација правних рјешења у свим областима права, па темељем тога и у области породичноправних односа. Полазећи од уставом утврђених надлежности ентитета сматрамо да нема запрека у процесу унутрашње и спољне хармонизације породичног права, уз поштовање одређених посебности сваког од босанско-херцеговачких правних подручја и уз пуно уважавање темељних постулата правне државе“.

VII ZAKЉUČAK I PRIJEDLOG

Тема коју је кандидат истраживао у овом раду обрађена је и представљена на посебан и оригиналан начин. Спајајући праксу и теорију у овом раду кандидат је свеобухватно анализирао постојећу праксу, нормативни оквир и теоретске спознаје везане за идентификацију различитости регулативе породичноправних односа између правних система на простору Босне и Херцеговине. Уз анализу домаћих и страних правних извора у овој области, као и раније важећих прописа, највећа вриједност овог рада су приједлози рјешења идентификованих проблема, односно приједлози за евентуална будућа законска рјешења. Рад је написан јасним и прецизним језиком, а кандидат је своје ставове засновао на прихватљивој научној аргументацији.

Полазећи од овако постављених питања и дилема, те након проведеног истраживања слободни смо да укажемо на слиједеће закључке проистекле из овог рада:

- У складу са уставно-правном структуром Босне и Херцеговине надлежност за уређивање породично правних односа имају њени ентитети. Босна и Херцеговина уставно није дефинисана као федерација, али је састављена од ентитета као посебних јединица, као и Брчко Дистрикта БиХ. Уставом Босне и Херцеговине је изричито дата претпоставка надлежности ентитетима, тако да су они надлежни за све функције и овлаштења која нису изричито Уставом повјерена институцијама на нивоу Босне и Херцеговине. У том смислу надлежност у области регулисања породично-правних односа је неспорно на ентитетима и Брчко Дистрикту БиХ.
- Легислативне активности компетентних власти у савременој Босни и Херцеговини у области породичног права донијеле су значајне новине тако да, умјесто једног Породичног закона из 1979. године, породично законодавство у Босни и Херцеговини чине: Породични закон Републике Српске, Породични закон Федерације Босне и Херцеговине и Породични закон Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине.
- Могуће је констатовати да су у највећем броју породично-правних института нормативна рјешење у законима Републике Српске, Федерације Босне и Херцеговине и Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине истовјетна или врло слична, те да су усклађена са одговарајућим рјешењима у упоредном праву.
- Анализа три важећа породична закона, која се примјењују у појединим дијеловима Босне и Херцеговине, указује и на значајне различитости у регулисању појединих породичноправних односа, а што може представљати узрок за евентуалну дискриминацију по различитим основама.
- Према темељним начелима из Устава БиХ сваки облик дискриминације је строго забрањен. Члан II/4. Устава Босне и Херцеговине гласи: „Уживање права и слобода, предвиђених у овом члану или у међународним споразумима наведеним

у Анексу I овог Устава, осигурано је свим лицима у Босни и Херцеговини без дискриминације по било којем основу као што је пол, раса, боја, језик, вјера, политичко и друго мишљење, национално или социјално поријекло, повезаност са националном мањином, имовина, рођење или други статус“.

- Разлике и неједнакости у важећим породичним законима у савременој Босни и Херцеговини изложени у овом раду могу генерисати проблеме за грађане у смислу њихове примјене и довести их у неједнаку позицију, па је због тога указано на потребу њихове међусобне хармонизације. Циљ овог рада је да укаже да постојећа три породичноправна система и њихова неусклађеност потенцијално стварају различитости у породичноправним односима. Како би се премостиле разлике и неједнакости појединих рјешења важећег породичног права, у овом раду се уважавајући све специфичности у Босни и Херцеговини, залажемо за хармонизацију, а не за унификацију породичног права. Из наведених разлога, у овом раду се указује на неопходност хармонизације у области породичног права у савременој Босни и Херцеговини, како између постојећа три породична закона, тако и њихове европске правне хармонизације.

□ Могућности уједначавања породичноправних законодавстава огледају се кроз поступак унификације, односно поступак хармонизације права.

□ У раду су разматрана рјешења породичних закона у Босни и Херцеговини, прихваћена под утицајем европских и међународних докумената и праксе Европског суда за људска права, како би се, посматрано с аспекта чланова породице (у првом реду дјецe), утврдили степен њихове међусобне правне хармонизације с циљем отклањања дискриминаторских одредби и остварења циљева којим су се домаћи законодавци руководили при доношењу закона и постојање потребе за измјеном законских рјешења те предложили правци и начин њихове измјене у областима у којима буде идентификована ова потреба.

Након што је урађени докторски рад прегледан од стране Комисије сматрамо да докторски рад кандидата мр Џемалудина Мутапчића под називом „Различитости у породичноправним односима у правним системима у Босни и Херцеговини“ испуњава све услове за јавну одбрану. С обзиром на представљени научни допринос, али и допринос у правцу законске и практичне примјене предмета истраживања, Комисија има задовољство и част да једногласно да

ПРИЈЕДЛОГ

Комисија, након сагледавања све релевантне документације, са задовољством предлаже Наставно-научном вијећу Правног факултета Универзитета у Бања Луци да прихвати овај Извјештај, те да се у складу са Статутом Правног

факултете Универзитета у Бања Луци и осталим прописима закаже и проведе поступак јавне одбране докторског рада кандидата мр Џемалудина Мутапчића под називом „Различитости у породичноправним односима у правним системима у Босни и Херцеговини“.

Предлаже се Научно-наставном вијећу Правног факултета Универзитета у Бањој Луци:

1. да прихвати докторску дисертацију кандидата мр Џемалудина Мутапчића под називом „Различитости у породичноправним односима у правним системима у Босни и Херцеговини“ као самосталан и на научним основама заснован рад оваквог карактера и
2. да именује Комисију и закаже јавну одбрану овог рада.

ПОТПИС ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

Датум: 13.09.2019.г.

- 1.
- 2.
- 3.

